

การศึกษาชื่อสกุลคนไทยที่เหมือนกับชื่อจังหวัด และอำเภอภาคอีสาน

A study of identity of Thai surname with the name of province and district in the North-East

พรทิพย์ ครามจันทิก¹ / วิไลวรรณ ขนิษฐานันท์² / วิไลศักดิ์ กิ่งคำ³
Phonthip Khranchanthuek / Wilaiwan Khanitthanon / Wilaisak Kingkham

บทคัดย่อ

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเปรียบเทียบข้อมูลชื่อท้องถิ่นของไทยกับนามสกุลของประชาชนไทยจากฐานข้อมูล กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ซึ่งในบทความนี้ผู้วิจัยนำเสนอในส่วนของภาคอีสาน โดยศึกษาเปรียบเทียบชื่อท้องถิ่นกับนามสกุลในภาคอีสานพบว่า ในช่วงปี 2456 เป็นการปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาล มณฑลภาคอีสานกับนามสกุลที่ใช้เกณฑ์ภูมิลำเนา มีนามสกุลที่ตรงกับชื่อเมืองพบ 7 นามสกุล คือ 1) ชัยภูมิ 2) บุรีรัมย์ 3) กาฬสินธุ์ 4) ขุขันธ์ 5) สุรินทร์ 6) หนองคาย 7) ขอนแก่น นามสกุลที่ตรงกับชื่อมณฑล 1 นามสกุล คือ 1) อุบลราชธานี เขตพื้นที่เมืองนครราชสีมาพบ 4 นามสกุล คือ 1) ด่านขุนทด 2) โชคชัย 3) บัวใหญ่ 4) พิมาย 5) ปักธงชัย 6) สูงเนิน เขตพื้นที่เมืองชัยภูมิพบ 1 นามสกุล คือ 1) ภูเขียว เขตพื้นที่เมืองบุรีรัมย์ที่พบ 2 นามสกุล คือ 1) ประโคนชัย 2) พุทไธสง เขตพื้นที่เมืองร้อยเอ็ดพบ 2 นามสกุล คือ 1) สุวรรณภูมิ 2) อาจสามารถ เขตพื้นที่เมืองสุรินทร์ พบ 1 นามสกุล คือ 1) รัตนบุรี เขตพื้นที่เมืองเลยพบ 1 นามสกุล คือ 1) ภูเวียงและ เขตพื้นที่เมืองนครพนมพบ 1 นามสกุล คือ 1) นาแก รวม 22 นามสกุล ชื่อท้องถิ่นดังกล่าวมีการเปลี่ยนแปลงตามการยกฐานะเป็นเมือง 20 ท้องถิ่นมี 3 ท้องถิ่นที่ไม่มีการเปลี่ยนชื่อ ได้แก่ 1) สูงเนิน 2) เพ็ญ 3) นาแก

¹ นิสิตปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ปร.ด.) สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ งามวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์

² รองศาสตราจารย์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

³ รองศาสตราจารย์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ABSTRACT

This research aimed to study and compare the Thai local name with the Thai surname. The data were derived from the database of Department of Local Administration, Ministry of Interior. The scope of research limited to the Northeastern region. A comparative study of the local name and surname in North-East revealed that in the year 1913, the government system that existed was the regional government and in Northeastern regional government, there was identity of seven city names and domicile based surnames as follows : 1) Chaiyaphum, 2) Kalasin, 3) Buri Ram, 4) Khu Khan, 5) Surin, 6) NongKhai, and 7) KhonKaen. One surname was found identically with the regional government : Ubon Ratchathani. In the district of Nakhon Ratchasima, four surnames were found identical : 1) Dankhun thot, 2) Chokchai, 3) Buayai, 4) Phimai, 5) Pak Thong Chai, 6) Sungnoen. In the District of Chaiyaphum, one surname was found identical : Phukhiao ; in the District of Buriram, two identical surname were found : 1) Prakhonchai, 2) Phutthaisong ; in the District of Roi-Et, two identical surnames were found: 1) Suwannabhum, 2) Atsamat ; in the District of Surin one surname was found identical : Rattanaburi. In the District of Loei, one surname was found identical: Phu Wiang; in the District of Nakhon Phanom one surname was found identical

: Nakae. There were total 22 identical local names and Thai surnames. These 20 local names were changed by upgrading the status of cities, in three Districts only there was no change in the local name : 1) Sungnoen, 2) phen, 3) Nakae.

ความสำคัญของปัญหา

เดิมคนไทยไม่ใช้นามสกุลมีเพียงชื่อเรียกเท่านั้น พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 6 โปรดให้มีการตั้งนามสกุล โดยให้ตราพระราชบัญญัติขนานนามสกุล เมื่อวันที่ 22 มีนาคม พ.ศ. 2455 มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2456 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานนามสกุลให้แก่ข้าราชการ ข้าราชการ และประชาชนทั่วไป นามสกุลที่ได้รับพระราชทานครั้งแรก 5 สกุล คือ 1) สุขุม พระราชทาน เจ้าพระยาอมราช เสนาบดีกระทรวงนครบาล 2) มาลากุล พระราชทาน พระยาวิสุทธสุริยศักดิ์ (ต่อมาได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น เจ้าพระยาพระเสด็จสุเรนทราธิบดี) เสนาบดีกระทรวงธรรมการ กับ พระยาอนุรักษราชมณฑล (ต่อมาได้รับ พระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น เจ้าพระยาธรรมาธิกรณาธิบดี) เสนาบดีกระทรวงวัง 3) พึ่งบุญ พระราชทานพระยาประสิทธิ์ศุภการ (ต่อมาได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น เจ้าพระยารามราฆพ) จางวางมหาดเล็กห้อง พระบรมมหาราชวัง 4) มหาไชย พระราชทาน พระยาเทพทวาราวดี (ต่อมาได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น พระยาบำเรอบริรักษ์) อธิบดีกรมมหาดเล็ก 5) ไกรฤกษ์ พระราชทาน พระยาบุรุษรัตนราชพัลลภ อธิบดีกรมเจ้าที่ และ พระยาจักรปาณิศรศีลวิสุทธิ์ (ต่อมาได้

รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น เจ้าพระยามหิธร) นามสกุลที่ทรงพระมหากรุณาพระราชทานไว้ ล้วนเป็นนามสกุลที่มีความหมายแฝงไว้ซึ่งความภาคภูมิใจในประวัติของบรรพบุรุษแห่งผู้ซึ่งรับพระราชทานนามสกุลขมรมคนรักวัง (2544) เมื่อมีพระราชบัญญัติขนานนามสกุล ทำให้ประชาชนทั่วไปต้องตั้งนามสกุลเป็นต้นตระกูลของตนเอง โดยในพระราชบัญญัติ มาตรา 13 กำหนดให้เสนาบดี มีหน้าที่คิดชื่อสกุลและพิมพ์เป็นเล่มให้นายอำเภอ ทุกท้องที่เพื่อเป็นคำให้ราษฎรได้เลือกถือเป็นสกุลที่เหมาะสม และมีเกณฑ์การตั้งนามสกุลกับประชาชนทั่วไป จมื่นอมรตรุณารักษ์ (2524) โดยสรุปดังนี้

1. เกณฑ์นามบรรพบุรุษ เช่น ปู่ชื่อเดช พ่อชื่อคุ่ม นามสกุล เดชคุ่ม เป็นต้น
2. เกณฑ์ภูมิลำเนา คือ ตามนามตำบลที่อยู่ เช่น “สามเสน” “บางขุนพรหม”
3. เกณฑ์อาชีพวะ คือ ตามอาชีพที่ทำมาหาเลี้ยงชีพของตนเองหรือบรรพบุรุษ เช่น “ชาวสวน” “พ่อค้า” “ช่างทอง” เป็นต้น ให้ใช้คำไทยๆ ไม่ให้แปลเป็นมคธหรือสันสกฤต
4. เกณฑ์ตามประเทศถิ่นฐานเดิม เช่น “ชาวเวียง” (คือ มีเชื้อสายจากเวียงจันทน์) “ชาวนคร” (คือ มีเชื้อสายจากนครศรีธรรมราช)
5. เกณฑ์ตามเชื้อชาติเดิม ให้เติมคำว่า “เชื้อ” ลงข้างหน้านามชาติเดิม เช่น “เชื้อจีน” “เชื้อญวน” “เชื้อแขก” “เชื้อชวา”

ผู้วิจัยได้ค้นหาข้อมูลนามสกุลจากฐานข้อมูลนามสกุลคนไทย จากกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย และพบนามสกุลที่เรียกตามชื่อท้องถิ่นเป็นจำนวนมาก ไม่ว่าจะป็นชื่อ ตำบล อำเภอ จังหวัด (หลังพ.ศ. 2458) หรือมณฑล (ก่อนปี พ.ศ. 2458) ถือได้ว่าเป็นนามสกุล ซึ่งตั้งตามพระราชบัญญัติขนานนามสกุล พ.ศ. 2456 ซึ่งระบุว่าให้ตั้งชื่อตามเกณฑ์ภูมิลำเนาหรือตามชื่อถิ่นที่อยู่ ข้อมูล

จากโครงการนำร่องชื่อว่าชื่อสกุลซึ่งตั้งชื่อตามชื่อถิ่นที่อยู่ หรือตั้งตามพระราชบัญญัติขนานนามสกุล พ.ศ. 2546 เกณฑ์ภูมิลำเนา มีชื่ออยู่ในถิ่นที่อยู่เดิมแต่เริ่มต้นในภาคอีสาน จึงสนใจศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเป็นเอกสารอ้างอิงต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อค้นหาและศึกษาชื่อสกุลคนไทยที่เหมือนกับชื่อจังหวัด และอำเภอ (ภาคอีสาน) ที่มีอยู่ในช่วงปีพ.ศ. 2456 – พ.ศ. 2466 ตามข้อมูลกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

ขอบเขตของการศึกษา

ศึกษาและค้นหานามสกุลของคนไทย จากทะเบียนราษฎรจำนวน 63,525,062 ชื่อ จาก 77 จังหวัด 927 อำเภอ/เขต 7,409 ตำบล 74,944 หมู่บ้าน โดยเลือกกลุ่มประชากรจากนามสกุลที่มีส่วนท้ายของนามสกุลเป็นชื่ออำเภอรวมทั้งอำเภอเมือง จากนั้นคัดเลือกอำเภอที่ประกาศตั้งเป็นอำเภอ ก่อน พ.ศ. 2456 จนถึง พ.ศ. 2466 เพื่อค้นหานามสกุลที่ตั้งตามถิ่นที่อยู่ดั้งเดิมเมื่อประกาศตั้งนามสกุล

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. การรวบรวมข้อมูลศึกษาแหล่งข้อมูลเอกสารวิทยานิพนธ์หนังสือ และผลงานที่เกี่ยวข้อง ชื่อท้องที่ ชื่อคน และนามสกุล

2. การกำหนดประชากร

- 2.1 ศึกษาและค้นหานามสกุลของคนไทย จากทะเบียนราษฎรจำนวน 63,525,062 ชื่อ จาก 77 จังหวัด 927 อำเภอ/เขต 7,409 ตำบล 74,944 หมู่บ้าน โดยเลือกกลุ่มประชากรจาก

นามสกุลที่มีส่วนท้ายของนามสกุลเป็นชื่ออำเภอรวมทั้งอำเภอเมือง จากนั้นคัดเลือกอำเภอที่ประกาศตั้งเป็นอำเภอ ก่อน พ.ศ. 2456 จนถึง พ.ศ. 2466 เพื่อคั่นหานามสกุลที่ตั้งตามถิ่นที่อยู่ดั้งเดิมเมื่อประกาศตั้งนามสกุลโดยการสร้างโปรแกรมช่วยค้นหาและผสานข้อมูลระหว่างนามสกุลและชื่อท้องถิ่น จากกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย เพื่อให้ได้กลุ่มประชากร

2.2 จากนั้น Download ข้อมูล รหัสอำเภอ จาก กระทรวงมหาดไทย, กรมการปกครอง. (ออนไลน์) <http://www.dopa.go.th/> โดยนำข้อมูลดังกล่าวมาจัดเรียงลำดับและจัดทำข้อมูลในฐานข้อมูล (SQL Server) เพื่อเขียนโปรแกรมวิเคราะห์ข้อมูลจากฐานข้อมูล (ASP) เพื่อหาข้อมูลชื่อสกุลที่ซ้ำกับชื่ออำเภอและจังหวัดทั้งหมดจากนั้นสร้างข้อมูลรายงาน จากโปรแกรมสร้างรายงาน (Crystal Report) และ Export ข้อมูลชื่อสกุลที่นามสกุลที่ซ้ำกับชื่ออำเภอและจังหวัดทั้งหมดลงไปที่โปรแกรม Excel เพื่อทำรายงานผลการคัดเลือกชื่อสกุลที่ซ้ำกับชื่ออำเภอและชื่อจังหวัดในปัจจุบันทั้งหมด 396 ชื่อสกุล มีประชากรที่ใช้ชื่อสกุลที่ซ้ำกับชื่ออำเภอและชื่อจังหวัดทั้งหมด 694,025 คน

3. ชั้นวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 ค้นหาและศึกษาชื่อสกุลคนไทยที่เหมือนกับชื่อจังหวัด และอำเภอที่มีอยู่ในช่วงปี พ.ศ. 2456 - พ.ศ. 2466 จากข้อมูลการคัดเลือกชื่อสกุลที่ซ้ำกับชื่ออำเภอและชื่อจังหวัดในปัจจุบันทั้งหมด 396 ชื่อสกุล มีประชากรที่ใช้ชื่อสกุลที่ซ้ำกับชื่ออำเภอและชื่อจังหวัดทั้งหมด 694,025 คน ผู้วิจัยได้ศึกษา ประวัติศาสตร์การตั้งอำเภอและจังหวัดของประเทศไทยในปี พ.ศ. 2456 - 2466 เพื่อ

วิเคราะห์ว่า นามสกุลที่เป็นชื่ออำเภอและชื่อจังหวัดในช่วงเวลาเป็นนามสกุลที่ใช้เกณฑ์ภูมิภานา ตั้งแต่แรกตั้งนามสกุลตามพระราชบัญญัติขนานนามสกุล พ.ศ. 2456 เป็นนามสกุลที่อยู่ในภาคอีสานจำนวน 22 นามสกุล

ผลการศึกษา

ภาคอีสานมีความสัมพันธ์กับอาณาจักรโคตรบูร ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์บริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย มีศูนย์กลางอยู่ที่นครพนม ครอบคลุมดินแดนสองฝั่งแม่น้ำโขง ตั้งแต่เมืองอุดรธานี หนองคาย เวียงจันทน์ นครพนม จนถึงอุบลราชธานี มีความสัมพันธ์กับอาณาจักรล้านช้าง หลักฐานทางโบราณคดีที่สำคัญคือ พระธาตุพนม จ.นครพนม ปราสาทหินพิมาย จ.นครราชสีมา ปราสาทหินพนมรุ้ง จ.บุรีรัมย์ เมื่อได้จัดการปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาลจึงได้จัดมณฑลในภาคกลางมีการจัดแบ่ง กรมพระยาดำรงราชานุภาพ (2545) ดังนี้

1) มณฑลนครราชสีมา ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2436 เป็นมณฑลแรกของประเทศสยาม ในช่วงแรกมีเมืองเพชรบูรณ์และเมืองหล่มสักรวมอยู่ด้วย แต่ได้แยกออกไปเป็นอีกมณฑลหนึ่งในปี พ.ศ. 2442 ได้แก่ 1.เมืองนครราชสีมา 2.เมืองชัยภูมิ 3.เมืองบุรีรัมย์ 2) มณฑลร้อยเอ็ด เดิมเป็นส่วนหนึ่งของมณฑลอีสานซึ่งก่อตั้งในปี พ.ศ. 2443 แต่ภายหลังแยกออกเป็นสองมณฑล (คือมณฑลร้อยเอ็ดและมณฑลอุบล) เมื่อปี พ.ศ. 2455 ซึ่งตรงกับรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวประกอบด้วย 1. เมืองร้อยเอ็ด 2.เมืองมหาสารคาม 3. เมืองกาฬสินธุ์ 3) มณฑลอุบล (มณฑลลาวกา / มณฑลอีสาน) เดิมเป็นส่วนหนึ่งของมณฑลอีสานซึ่งก่อ

ตั้งในปี พ.ศ. 2443 แต่ภายหลังแยกออกเป็นสองมณฑล (คือมณฑลร้อยเอ็ดและมณฑลอุบล) เมื่อปี พ.ศ. 2455 ซึ่งตรงกับรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ประกอบด้วย 1.เมืองอุบลราชธานี 2.เมืองขุขันธ์ 3.เมืองศรีสะเกษ 4.เมืองสุรินทร์ 4) มณฑลอุดร (มณฑลลาวพวน) ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2442 เมืองที่ขึ้นกับมณฑลนี้ประกอบด้วย 1.เมืองอุดรธานี 2.เมืองขอนแก่น 3.เมืองเลย 4.เมืองนครพนม 5.เมืองหนองคาย 6.เมืองสกลนคร

ผู้วิจัยได้ศึกษาเปรียบเทียบข้อมูลชื่อเมืองในมณฑลภาคอีสานกับนามสกุลที่ใช้เกณฑ์ภูมิลำเนาพบว่ามียานามสกุลที่ตรงกับชื่อเมืองพบ 7 นามสกุลคือ 1.ชัยภูมิ 2.บุรีรัมย์ 3.กาฬสินธุ์ 4.ขุขันธ์ 5.สุรินทร์ 6.หนองคาย 7.ขอนแก่น นามสกุลที่ตรงกับชื่อมณฑล 1 นามสกุล คือ 1.อุบล เขตพื้นที่เมืองนครราชสีมาพบ 4 นามสกุล คือ 1.ด่านขุนทด 2.โชคชัย 3.บัวใหญ่ 4.พิมาย 5.ปักธงชัย 6.สูงเนิน เขตพื้นที่เมืองชัยภูมิพบ 1 นามสกุลคือ 1.ภูเขียวเขตพื้นที่เมืองบุรีรัมย์ที่พบ 2 นามสกุลคือ 1.ประโคนชัย 2.พุทไธสงเขตพื้นที่เมืองร้อยเอ็ดพบ 2 นามสกุลคือ 1.สุวรรณภูมิ 2.อาจสามารถ เขตพื้นที่เมืองสุรินทร์พบ 1 นามสกุล คือ 1.รัตนบุรี เขตพื้นที่เมืองเลยพบ 1 นามสกุล คือ 1.ภูเวียงและ เขตพื้นที่เมืองนครพนมพบ 1 นามสกุล คือ 1.นาแกรวม 22 นามสกุล จากการวิเคราะห์ข้างต้นเมื่อก่อนจุลศักราชได้ 1,000 ปี ก็เป็นทำเลป่าดง ซึ่งเป็นที่อาศัยของคนป่าอันสืบเชื้อสายมาแต่ขอม ต่อมาเรียกกันว่าพวก ลาว, เขมร, ข่า, ส่วย, กวย เป็นต้น เดิมตั้งบ้านเรือนภูมิลาเนากระจัดกระจายกันอยู่ไม่เป็นหลักแหล่งมั่นคงอยู่

ห่างกันโดยนับการเดินทางเท้า เป็นเวลา 1 คืบข้าง หรือ 2-4 คืบข้าง ได้ตั้งบ้านเรือนเป็นชุมชนตามกลุ่มชนนั้น ได้สร้างคฤงามความดีเป็นคุณแก่บ้านเมือง เพื่อขอพระกรุณาโปรดเกล้าฯ อนุมัติบ้านเป็นเมืองในยุคสร้างบ้านแปลงเมือง ชื่อท้องถิ่นดังกล่าวมีการเปลี่ยนแปลงตามการยกฐานะเป็นเมืองดังได้กล่าวไว้ในประวัติข้างต้น จะเห็นได้ว่าชื่อท้องถิ่นได้มีการเปลี่ยนแปลงตามการยกฐานะของเมือง มีการเปลี่ยนชื่อจากเดิม ส่วนโครงสร้างภาษาเป็นที่เป็นภาษานั้นเป็นชื่อหมู่บ้านที่ได้ยกระดับขึ้นเป็นอำเภอในเวลานั้น เมื่อมีประกาศใช้พระราชบัญญัติขนานนามสกุล 2456 จึงได้นำชื่อท้องถิ่นดังกล่าวมาตั้งเป็นนามสกุลจนถึงปัจจุบัน

จากการวิเคราะห์ข้างต้น เมื่อก่อนจุลศักราชได้ 1,000 ปีก็เป็นทำเลป่าดง ซึ่งเป็นที่อาศัยของคนป่าอันสืบเชื้อสายมาแต่ขอม ต่อมาเรียกกันว่าพวก ลาว, เขมร, ข่า, ส่วย, กวย เป็นต้น เดิมตั้งบ้านเรือนภูมิลาเนากระจัดกระจายกันอยู่ไม่เป็นหลักแหล่งมั่นคงอยู่ห่างกันโดยนับการเดินทางเท้า เป็นเวลา 1 คืบข้าง หรือ 2-4 คืบข้าง ได้ตั้งบ้านเรือนเป็นชุมชนตามกลุ่มชนนั้น ได้สร้างคฤงามความดีเป็นคุณแก่บ้านเมือง เพื่อขอพระกรุณาโปรดเกล้าฯ อนุมัติบ้านเป็นเมืองในยุคสร้างบ้านแปลงเมือง ชื่อท้องถิ่นดังกล่าวมีการเปลี่ยนแปลงตามการยกฐานะเป็นเมืองดังได้กล่าวไว้ในประวัติข้างต้น ซึ่งพบว่า มี 4 ท้องถิ่นที่ไม่มีการเปลี่ยนชื่อได้แก่ 1. สูงเนิน 2. เพ็ญ 3. นาแก และพบว่า 20 ท้องถิ่นที่มีการเปลี่ยนชื่อนี้

ตารางที่ 1 ตารางเปรียบเทียบชื่อท้องถิ่นเดิมและชื่อท้องถิ่นใหม่ของมณฑลอีสาน

ชื่อเดิม	ชื่อใหม่
1. พันชนะ	1. ด่านขุนทด
2. กระโทก	2. โชคชัย
3. นอก	3. บัวใหญ่
4. ปราสาทหมกกลาง	4. พิมาย
5. ปัก	5. ปักธงชัย
6. หนองบัวโนน หรือ หินตั้ง	6. ชัยภูมิ
7. ลาด	7. ภูเขียว
8. โนนม่วง	8. บุรีรัมย์
9. ตะลุมตอ	9. ประโคนชัย
10. หมากเฟืองหัวแรด	10. พุทไธสง
11. ดงช้างสาร	11. สุวรรณภูมิ
12. สระบุศย์	12. อาจสามารถ
13. แก่งสำโรง	13. กาฬสินธุ์
14. ห้วยแจระแม	14. อุบลราชธานี
15. ปราสาทสีเหลี่ยม	15. ชุขันธ์
16. คูประทายสมันต์	16. สุรินทร์
17. กุดหวาย	17. รัตนบุรี
18. บึงคาย	18. หนองคาย
19. บึงบอน หรือ พระสับ	19. ขอนแก่น
20. กู่เวียง	20. ภูเวียง

จากการวิเคราะห์ประวัตินามสกุลกับถิ่นที่อยู่ดั้งเดิมในภาคอีสานมีการเปลี่ยนชื่อท้องถิ่น โดยเปลี่ยนไปใช้ภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต เพื่อยกระดับจากหมู่บ้านเป็นเมืองโดยได้รับพระราชทานจากการทำคุณงามความดีและการขอพระราชทานนามท้องถิ่นจากการสวามีภักดี สะท้อนให้เห็นแนวคิดการมีลำดับชั้นของภาษาที่สอดคล้องไปกับมิติการเมืองการปกครอง

ดังที่ วิลเลียม เอ.สมอลลี (William A.Smally, 1989) ในบทความเรื่อง Thailand' Hierarchy of Multilingualism ได้เสนอความคิดเรื่องลำดับชั้นของภาษาในสังคมไทยไว้ว่า การมีลำดับชั้นทางภาษานั้น กลายเป็นความไม่เท่าเทียมกลายเป็นสถาบันในสังคมไทย ซึ่งเห็นได้ชัดเจนในแทบทุกด้านของวัฒนธรรมไทย อย่างไรก็ตามลำดับชั้นของสังคมไทยทำให้การเลื่อนชั้นทางสังคม (Upward mobility) เป็นไปได้ง่าย เพราะคนที่จะเลื่อนชั้นจะต้องเรียนรู้ภาษาที่อยู่ในลำดับชั้นที่สูงขึ้นไป

ผู้วิจัยพบว่ากลุ่มนามสกุลในเกณฑ์ ภูมิลาเนา นั้นเป็นกลุ่มนามสกุลที่ไปนั้นไปสัมพันธ์กับการเมืองการปกครองของไทยอย่างมีนัยยะสำคัญ กล่าวคือ จากช่วงเปลี่ยนจากระบบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยแบ่งเป็น 3 ช่วงดังนี้

1. ช่วงประกาศใช้พระราชบัญญัติขนานนามสกุล พ.ศ. 2456

ในช่วงปีที่ประกาศใช้พระราชบัญญัติขนานนามสกุล พ.ศ. 2456 มีการปกครองประเทศในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ตามแนวคิดที่ว่าพระมหากษัตริย์ทรงเป็นสมมุติเทพ มีพระราชอำนาจสูงสุดในการบริหารจัดการแผ่นดิน และแบ่งเขตหัวเมืองต่าง ๆ เป็นการปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาล มณฑลเทศาภิบาล คือ ระบบแบ่งเขตการปกครองส่วนภูมิภาคในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่มีการใช้มาจนถึงสมัยช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 ประมาณ 7 ปี เป็นการเปลี่ยนแปลงการปกครองของอังกฤษในพม่าและมาเลเซีย เริ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2440 โดยพระราชดำริของสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ มณฑลมีข้าหลวงเทศาภิบาลเป็นผู้ปกครอง เจ้าเมืองไม่มีอำนาจที่จะปกครอง หน่วยการปกครองเรียงจากใหญ่ไปเล็กได้ดังนี้

มณฑล → เมือง (จังหวัด) → อำเภอ
→ ตำบล → บ้าน (หมู่บ้าน)

สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพจึงทรงพยายามที่จะจัดให้อำนาจการปกครองเข้ามารวมอยู่ยังจุดเดียวกัน โดยจัดตั้งระบบเทศาภิบาลซึ่ง

เป็นระบบที่รัฐบาลกลางจัดส่งข้าราชการไปบริหารราชการในท้องที่ต่างๆ แทนที่ส่วนภูมิภาคจะจัดการปกครองกันเองเช่นแต่ก่อน อันเป็นระบบกินเมือง ระบบการปกครองแบบเทศาภิบาลจึงเป็นระบบการปกครองที่รวมอำนาจเข้ามาไว้ในส่วนกลางและลดอำนาจเจ้าเมืองตามระบบเดิมลงอย่างสิ้นเชิง และเพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการควบคุมหัวเมืองให้ใกล้ชิดยิ่งขึ้นตลอดจนเป็นการแบ่งเบาภาระหน้าที่ของเสนาบดี จึงได้รวมหัวเมืองเข้าเป็นแบบมณฑล มณฑลละ 5 เมืองหรือ 6 เมือง ในขนาดท้องที่ที่ผู้บังคับบัญชาการมณฑลอาจจะจัดการและตรวจตราได้เองตลอดอาณาเขตเรียกว่า “มณฑลเทศาภิบาล” มีข้าหลวงเทศาภิบาลเป็นผู้ปกครองบังคับบัญชา หัวเมืองทั้งปวงในเขตมณฑลของตน สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ (2516) จะเห็นได้ว่าการจัดการปกครองดังกล่าวมุ่งเน้นควบคุมหัวเมืองต่างๆ ซึ่งมีนัยว่าหัวเมืองต่างๆ มีอำนาจมากอีกทั้งในแต่ละมณฑลได้ใช้ชื่อกลุ่มชาติพันธุ์บอกลักษณะชัดเจน ได้แก่ มณฑลลาวเฉียง มณฑลลาวพวน มณฑลลาวกาว มณฑลลาวกลาง มณฑลเขมร ซึ่งต่อมาพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ห้ามมิให้ใช้ชื่อลาวและเขมร เพราะต้องการสร้างรัฐให้ทุกคนเป็นไทยทั้งหมด ซึ่งต่อมาก็ใช้ชื่อมณฑลดังนี้ มณฑลลาวเฉียงเป็นมณฑลพายัพ มณฑลลาวพวนเป็นมณฑลอุดร มณฑลลาวกาวเป็นมณฑลอีสาน มณฑลลาวกลางเป็นมณฑลนครราชสีมา และ มณฑลเขมรเป็นมณฑลบูรพา เมื่อมีการประกาศพระราชบัญญัติขนานนามสกุลโดยให้นามสกุล พ.ศ. 2456 มาตรา 13 คือ “ให้เสนาบดีผู้เป็นเจ้ากระทรวงบังคับราชการท้องที่อำเภอทั้งในกรุงและหัวเมืองมีหน้าที่คิดชื่อสกุลและพิมพ์ลงเป็นบานจำหน่ายให้แก่นายอำเภอท้องที่ทุกตำบล เพื่อเป็นเค้าให้ราษฎรผู้ต้องการ

ให้เลือกถือ” ซึ่งข้อมูลการจดทะเบียนนามสกุลของบุคคลนั้นไม่สามารถตรวจสอบได้เนื่องจากมีกฎหมายการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลห้ามไว้ ทำให้การตรวจสอบว่านามสกุลที่นำมาศึกษานี้มาจากผู้ใดเป็นการยากในการสืบค้น แต่หากศึกษาตามข้อกำหนดดังกล่าว หมายความว่าให้อำเภอและหัวเมืองเป็นผู้คิดชื่อสกุล แล้วให้ประชาชนเป็นผู้เลือกใช้นามสกุลนั้นๆ สะท้อนให้เห็นว่าในสมัยแรกตั้งนามสกุลนั้นได้ถูกกำหนดโดยผู้นำต่างๆ ลงมาและกำหนดการใช้นามสกุลโดยการใช้ภาษาเพื่อบอกชนชั้น

2. ช่วงประกาศห้ามใช้นามสกุลที่เป็นเมืองเป็นนามสกุล พ.ศ. 2458

เรื่องนโยบายวัฒนธรรมของจอมพล ป.พิบูลสงครามจิรพรวิทย์ศักดิ์พันธ์ (2540) โดยสรุปดังนี้ เมื่อมีประชาชนมีการใช้นามสกุลได้ 2 ปี ก็มีประกาศห้ามใช้นามสกุลที่เป็นเมืองเป็นนามสกุล พ.ศ. 2458 กล่าวคือ “ห้ามไม่ให้เอานามพระมหากษัตริย์มาใช้เป็นนามสกุลมหาเสวกโท พระยาศรีสุนทรโวหาร ผู้ช่วยเลขานุการรับพระบรมราชโองการใส่เกล้าๆ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าๆ คำรัสสั่งว่าได้ทอดพระเนตรเห็นนามผู้หนึ่งใช้นามสกุลของตนว่า “รามบุตร” และอีกผู้หนึ่งใช้นามสกุลว่า “เทพนคร” ทรงพระราชดำริว่าศัพท์ “ราม” นี้ใช้เป็นพระบรมนามาภิไธยของพระเจ้าแผ่นดินทั่วไปและคำว่า “เทพนคร” ก็เป็นสามัญนาม คือ ถ้าเมืองใดเป็นราชธานีก็เรียกเมืองนั้นว่า “เทพนคร” ได้ อันศัพท์ที่เป็นพระบรมนามาภิไธยและนามเมืองที่เป็นราชธานีเช่นนี้หาสมควรที่สามัญชนจะเอามาใช้เป็นนามสกุลของตนไม่ จึงมีพระบรม

ราชโองการดำรัสเหนือเกล้าๆ ให้ประกาศห้ามอย่าให้ผู้หนึ่งผู้ใดเอาศัพท์ที่เป็นพระบรมนามาภิไธยหรือเอามาประดับศัพท์อื่นตั้งเป็นนามสกุลของตนและห้ามมิให้ผู้หนึ่งผู้ใดตั้งนามสกุลของตนให้พ้องกับนามเมืองซึ่งเคยเป็นราชธานีมาแล้วแต่ก่อนวันแต่พระราชทานพระบรมราชานุญาตพิเศษ ส่วนผู้ที่ตั้งนามสกุลของตนไว้แล้ว เกณฑ์ที่ต้องห้ามตามประกาศนี้ โดยมีได้รับพระบรมราชานุญาตพิเศษไซ้ ก็ให้รับถอนนามสกุลนั้นเสีย ประกาศมา ณ วันที่ 2 มีนาคม พระพุทธศักราช 2458 เป็นวันที่ 1939 ในรัชกาลปัจจุบัน” จากข้อมูลในการศึกษานี้พบนามสกุลที่ห้ามใช้ได้แก่ 1.ไชยา 2.พิชัย 3.อุทอง 4.กำแพงเพชร 5.เชียงใหม่ 6.สวรรคโลก 7.จันทบุรี 8.ลำพูน 9.ราชบุรี 10.เพชรบูรณ์ 11.เชียงใหม่ 12.พิจิตร 13.สุโขทัย 14.เพชรบุรี 15.เชียงราย 16.ชุมพร 17.สุพรรณภูมิ 18.ธนบุรีจะเห็นได้ว่าเป็นหัวเมืองสำคัญทางภาคเหนือ ทั้งหมด

ต่อมาเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช เป็นระบอบประชาธิปไตยในปี พ.ศ. 2475 ทำให้มีความเสมอภาคทางสังคมมากขึ้น นามสกุลจึงเป็นเครื่องบ่งชี้ทางสังคมมากขึ้น โดยมีการประกาศยกพระราชบัญญัติขนานนามสกุล พ.ศ. 2456 ในสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม ดังนี้

3. ช่วงประกาศยกเลิกพระราชบัญญัติขนานนามสกุล พ.ศ. 2456

จากงานวิจัยของทองรักษ์ ใจการ (2548) กล่าวว่า “พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการ โปรดเกล้าๆ ให้ประกาศว่า โดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยชื่อบุคคล จึงทรงพระกรุณาโปรด

เกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้ โดยคำแนะนำ และยินยอมของสภาร่างรัฐธรรมนูญในฐานะรัฐสภา ดังต่อไปนี้ มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ. 2505” มาตรา 3 ให้ยกเลิก (1) พระราชบัญญัติขนานนามสกุล พระพุทธศักราช 2456 (2) พระราชกำหนดขนานนามสกุล เพิ่มเติม พระพุทธศักราช 2465 (3) พระราชบัญญัติขนานนามสกุล (ฉบับที่ 2) พระพุทธศักราช 2481 (4) พระราชบัญญัติชื่อบุคคล พระพุทธศักราช 2484 บรรดาบทกฎหมาย กฎ และข้อบังคับอื่นในส่วนที่มีบัญญัติไว้แล้ว ในพระราชบัญญัตินี้ หรือซึ่งขัดหรือแย้งกับบทแห่งพระราชบัญญัตินี้ ให้ใช้ พระราชบัญญัตินี้ แทนและมาตรา 17 ผู้มีชื่อสกุลอยู่แล้วประสงค์จะขอตั้งชื่อสกุลใหม่ ให้ยื่น คำขอต่อนายทะเบียนท้องที่ในท้องที่ที่ตนมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎร และให้นำความในวรรคสองและวรรคสามของ มาตรา 9 มาใช้บังคับโดยอนุโลม จากการประกาศยกเลิกพระราชบัญญัติขนานนามสกุล พ.ศ. 2456 ทำให้ประชาชนทั่วไปสามารถเปลี่ยนนามสกุลได้โดยมีข้อบังคับในการตั้งนามสกุลใน มาตรา 8 กล่าวคือ ชื่อสกุล ต้อง (1) ไม่ฟ้องหรือมุ่งหมายให้คล้ายกับพระปรมาภิไธย หรือพระนาม ของพระราชินี (2) ไม่ฟ้องหรือมุ่งหมายให้คล้ายกับราชทินนาม เว้นแต่ราชทินนาม ของตนของผู้บุพการี หรือของผู้สืบสันดาน (3) ไม่ซ้ำกับชื่อสกุลที่ได้รับพระราชทานจากพระมหากษัตริย์ หรือ ชื่อสกุลที่ได้จดทะเบียนไว้แล้ว (4) ไม่มีคำหรือความหมายหยาบคาย (5) มีพยัญชนะไม่เกินกว่าสิบพยัญชนะ เว้นแต่กรณีใช้ราชทินนาม เป็นชื่อสกุล

จะเห็นได้ว่าไม่กำหนดการใช้ภาษาบาลีสันสกฤตหรือมีเกณฑ์ใดๆ บังคับอย่างเช่นในพระราชบัญญัติขนานนามสกุล พ.ศ. 2456 ทำให้

นามสกุลคนไทยสามารถใช้ภาษาบาลีสันสกฤตได้ อีกทั้งนโยบายของรัฐบาลในสมัยนั้นทำให้มีการเปลี่ยนนามสกุลกันอย่างแพร่หลายจึงทำให้นามสกุลที่ประกาศห้ามใช้นามสกุลที่เป็นเมืองเป็นนามสกุล พ.ศ. 2458 สามารถใช้ได้ตั้งนั้น จึงกล่าวได้ว่านามสกุลที่เป็นนามสกุลดั้งเดิมนั้นที่เป็นเกณฑ์ภูมิลำเนาที่มีความสัมพันธ์ทางด้านประวัติทางการเมืองการปกครองอย่างมีนัยสำคัญ ตลอดจนสามารถบอกความเป็นมาของท้องถิ่นได้

สรุปและอภิปรายผล

นามสกุลที่เป็นชื่อท้องถิ่นในช่วงดังกล่าวเป็นนามสกุลที่เป็นชื่ออำเภอและจังหวัดในปัจจุบัน และพบว่านามสกุลดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับประวัติท้องถิ่นและความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์ การเมืองกล่าวคือ 1. ความสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นพบ 2 ประเด็น คือ 1.1 ประวัติความเป็นมาของชื่อท้องถิ่นได้แก่ภูมิศาสตร์ตำนานชื่อบุคคล ชื่อตำแหน่งและชื่อสิ่งของเครื่องใช้ 1.2 ที่มาของภาษาที่ใช้ตั้งชื่อท้องถิ่นได้แก่ภาษาไทยภาษาเขมรภาษาสันสกฤตและภาษามลายู 2. ความสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์การเมืองการปกครอง ได้แก่ 2.1 ช่วงแรกตั้งนามสกุล พ.ศ. 2456 นามสกุลที่เป็นชื่อท้องถิ่นเป็นไปตามเกณฑ์พระราชบัญญัติขนานนามสกุล พ.ศ. 2456 มาตรา 13” คือตั้งตามเกณฑ์ภูมิลำเนา 2.2 ช่วงประกาศห้าไม่ให้เอานามพระนครมาใช้เป็นนามสกุล พ.ศ. 2458 โดยนามมิให้ผู้ที่ผู้ใดตั้งนามสกุลให้พ้องกับนามเมื่อซึ่งเคยเป็นราชธานีมาแล้วเก่าก่อนหรือในปัจจุบันมาตั้งเป็นนามสกุลในส่วนข้อมูลที่พบนี้เป็นนามสกุลที่ประกาศห้ามทั้งสิ้น เช่นจันทบุรีเพชรบูรณ์พิจิตรสุโขทัยสวรรคโลกฯ ซึ่งจากข้อมูลที่ทำการศึกษาพบชื่อดังกล่าว

2.3 จอมพล ป. พิบูลสงครามได้ประกาศยกเลิกพระราชบัญญัติขนานนามสกุล พ.ศ.2456 โดยใช้กฎหมายและขนบธรรมเนียมเกี่ยวกับชื่อบุคคลและประเทศพ.ศ. 2513 โดยสรุปคือหากนามสกุลนามมีคำที่ไม่ไพเราะให้เปลี่ยนได้ทำให้ประชาชนสามารถมีนามสกุลที่เป็นภาษามครและสันสกฤตได้

ข้อเสนอแนะ

1. ควรศึกษานามสกุลของคนไทยในเกณฑ์นามสกุล ตามพระราชบัญญัติขนานนามสกุล พ.ศ. 2456 ได้แก่ 1.เกณฑ์นามบรรพบุรุษ เช่น ปู่ชื่อเดช

พ่อชื่อคุ้ม นามสกุล เดชคุ้ม เป็นต้น 2.เกณฑ์อาชีวะคือ ตามอาชีพที่ทำมาหาเลี้ยงชีพของตนเองหรือบรรพบุรุษ เช่น “ชาวสวน” “พ่อค้า” “ช่างทอง” เป็นต้น ให้ใช้คำไทยๆ ไม่ให้แปลเป็นมครหรือสันสกฤต 3.เกณฑ์ตามประเทศถิ่นฐานเดิม เช่น “ชาวเวียง” (คือ มีเชื้อสายจากเวียงจันทน์) “ชาวนคร” (คือ มีเชื้อสายจากนครศรีธรรมราช) 4.เกณฑ์ตามเชื้อชาติเดิม ให้เติมคำว่า “เชื้อ” ลงข้างหน้านามชาติเดิม เช่น “เชื้อจีน” “เชื้อญวน” “เชื้อแขก” “เชื้อชวา”

เอกสารอ้างอิง

กรมการปกครอง. (2555). **กระทรวงมหาดไทย**. ค้นเมื่อ 25 มิถุนายน 2555 จาก www.dopa.go.th
จิรพรวิทย์ศักดิ์พันธ์. (2540). **นโยบายวัฒนธรรมของจอมพล ป. พิบูลสงคราม**. กรุงเทพฯ :

มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.

ชมรมคนรักกวี. (2544). **นามสกุลนานาชาติ**. กรุงเทพฯ : พี.เพรส จำกัด.

ทองรักษ์ ใจการ. (2548). **ความเสมอภาคตามเนื้อหาของคู่สมรสในสิทธิการเลือกใช้ชื่อสกุลหลังสมรสตามพระราชบัญญัติชื่อบุคคล (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2538**. วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหิดล.

ดำรงราชานุภาพ (สมเด็จพระบรมราชชนก). (2481). **พงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา เล่ม 1 ตอนประวัติศาสตร์อาณาจักรสุโขทัย**. กรุงเทพฯ : มติชน.

ดำรงราชานุภาพ (สมเด็จพระบรมราชชนก). (2545). **เทศาภิบาล**. กรุงเทพฯ : มติชน.

อมรรตรุณารักษ์ (จมีน). (2524). **นามสกุลพระราชทานในกรุงสยาม**. ม.ป.ท.

Smailey, William A. (1988a). Thailand's Hierarchy of Multilingualism. *Language Sciences*, 10.2 : 245-262.